

STUDENTSKÉ PŘÍSPĚVKY

Příkaz k úhradě nákladů exekuce ve vztahu k zásadě ochrany povinného

Radovan Dávid*

Hlavní odlišností práva od ostatních normativních systémů je jeho schopnost efektivnější regulace společenských vztahů, resp. schopnost donutit účastníka právního vztahu k plnění, nekoná-li tak dobrovolně. V občanském procesním právu České republiky tak k výkonu rozhodnutí dochází dvěma způsoby: Výkonem rozhodnutí dle části šesté zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský soudní řád“) a exekučním řízením dle zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „exekuční řád“). Druhým uvedeným právním předpisem převedl stát ke dni 1. května 2001 část svých vykonávacích pravomocí na nezávislý subjekt – soudního exekutora.

Problematika výkonu rozhodnutí (exekuce) prostřednictvím soudního exekutora se však musí vyrovnat s jedním z hlavních problémů, jímž je stanovení nákladů exekuce, resp. odměny soudního exekutora. Právní úprava se tak dostává do neobvyklého stavu, kdy se ocitá před otázkou efektivního uspořádání pravidel pro stanovení nákladů exekucí v kontextu s motivační soudního exekutora k jejich provádění. Stát, ať již vědomě či nevědomě, nadal subjektu soudního exekutora mocí vynucovat soukromoprávní plnění účastníků hmotněprávního vztahu, avšak za současné hmotně zainteresovanosti soudního exekutora na exekučním řízení¹. Soudní exekutor se tak dostává do zcela jedinečné pozice, ve které je de facto ztělesněním státu, avšak vymáhající (do jisté míry) i své vlastní nároky v podobě náhrady nákladů exekuce, resp. své vlastní odměny. Soudní exekutor se tak zcela nutně dostává k problému morálního hazardu, jež je závislý právě na nastavení pravidel pro stanovení nákladů exekuce. Bohužel se však praxe i nadále potýká s nejasnostmi ve výkladu příslušných ustanovení upravujících exekuční řízení, a tím také s vydáváním rozhodnutí, jež se vyznačují libovůlí zejména při stanovení nákladů exeku-

ce. Výslednicí je pak otázka nutné kontroly soudního exekutora při výkonu své činnosti.

1. NÁKLADY EXEKUCE

Jak již bylo uvedeno výše, s každým civilněprocesním řízením nutně vznikají náklady, jež je potřebné uhradit. Nejinak je tomu i v případě exekučního řízení dle příslušných ustanovení exekučního řádu.

Za jednu z hlavních zásad vykonávacího řízení, ač ve výčtech není výslovně uvedena, lze označit zásadu ochrany účastníka, jež se oprávněně domáhá plnění druhým účastníkem². V souladu s touto zásadou se pak uplatňuje pravidlo ukládající povinnost hrazení nákladů exekuce osobě povinného³.

Pro stanovení výše nákladů exekuce je nutně vycházet z ustanovení hlavy VI a VII části první exekučního řádu, jež v § 92 odkazují na zvláštní právní předpis, jímž je vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 330/2001 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, o odměně a náhradě hotových výdajů správce podniku a o podmínkách pojištění odpovědnosti za škody způsobené exekutorem, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „exekuční tarif“).

Ustanovení § 88 odst. 1 exekučního řádu konstatuje, že o nákladech exekuce a nákladech oprávněného rozhoduje soudní exekutor příkazem k úhradě nákladů exekuce, který se doručuje povinnému i oprávněnému.

2. PŘÍKAZ K ÚHRADĚ NÁKLADŮ EXEKUCE

Příkaz k úhradě nákladů exekuce je rozhodnutím⁴, jež vydává exekutor ve vztahu k uhrazení nákladů ří-

* Mgr. Bc. Radovan Dávid, asistent na katedře Občanského práva PrF MU

¹ Kasíková, M. a kol. Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád): komentář. Praha: C.H.Beck, 2007, s. 301.

² § 87 odst. 2 exekučního řádu stanoví, že oprávněný má právo na náhradu nákladů účelně vynaložených k vymáhání nároku a že náklady oprávněného hradí oprávněnému povinný.

³ § 87 odst. 3 exekučního řádu stanoví, že náklady exekuce hradí exekutorovi povinný.

⁴ Kasíková, M. a kol. Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád): komentář. Praha: C.H.Beck, 2007, s. 301.

zení směřujícího k vymození plnění oprávněným vůči povinnému. Bohužel je možné dnešní právní úpravu náležitostí tohoto rozhodnutí označit za nedostačující, resp. nedostatečně zabezpečující princip ochrany povinného.

K § 88 odst. 2 exekučního řádu je možné uvést, že stanovuje obligatorní náležitosti každého příkazu k úhradě nákladů exekuce, jimiž jsou označení soudu, který pověřil exekutora provedením exekuce; exekutora, který je pověřen provedením exekuce; exekučního titulu a orgánu, který ho vydal, nebo osoby, která jej vyhotovila; oprávněného a povinného; povinnosti, která má být exekucí vymožena; a datum a podpis exekutora a poučení o námitkách.

Základní nedostatek tohoto ustanovení tak spatřují v absenci povinnosti dostatečně odůvodnit okolnosti stanovující konkrétní výši nákladů exekuce, neboť se daná dikce zákona omezuje pouze na nutnost „*označení povinnosti, která má být exekucí vymožena*“. Co je však možné pod pojem náklady exekuce zařadit?

Ustanovení § 87 odst. 1 exekučního řádu uvádí, že náklady exekuce jsou odměna exekutora, náhrada hotových výdajů, náhrada za ztrátu času při provádění exekuce, náhrada za doručení písemností, odměna a náhrada nákladů správce podniku, a je-li exekutor nebo správce podniku plátcem daně z přidané hodnoty, je nákladem exekuce rovněž příslušná daň z přidané hodnoty podle zvláštního právního předpisu. Tyto jednotlivé náklady jsou pak konkretizovány v podrobnostech v exekučním tarifu.

Exekuční tarif však již obsahuje zvláštní ustanovení dotýkající se pevných pravidel pro přesný výpočet částky nákladů exekuce, jež vznikají soudnímu exekutorovi. Ani z těchto pravidel, obsažených v hlavě I a II části druhé exekučního tarifu tak nelze dovodit povinnost exekutora uvádět v příkazu k náhradě nákladů exekuce podrobný výčet položek odůvodňujících výrok o výši nákladů exekuce. Dílčí změnu v této oblasti přinesla novela vyhláškou 291/2006 Sb., kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 330/2001 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, o odměně a náhradě hotových výdajů správce podniku a o podmínkách pojištění odpovědnosti za škody způsobené exekutorem, ve znění vyhlášky č. 233/2004 Sb. s účinností k 1. srpnu 2006. Hlavní změna spočívala ve způsobu výpočtu náhrady hotových výdajů, jež původně zahrnovaly výdaje účelně vynaložené v souvislosti s prováděním exekuce, na nový způsob, stanovený paušální částkou ve výši 3 500 Kč, s eventuálním uplatněním původního pravidla pro případy překročení částky 3 500 Kč, avšak za současného stanovení povinnosti exekutora prokázat tyto jednotlivé náklady. Bohužel, ani z dnešního ustanovení § 13 odst. 1 a 2 exekučního tarifu nelze vyvodit povinnost exekutora uvádět

v příkazu jednotlivé položky nákladů exekuce, neboť celkové náklady exekuce jsou tvořeny souhrnem položek širším nežli souhrnem položek hotových výdajů, a to navíc právě odměnou exekutora a dále náhradou za ztrátu času, náhradou za doručení písemností a dalšími uvedenými v ustanovení § 87 odst. 1 exekučního řádu.

Výrok příkazu k náhradě nákladů exekuce tak v dnešní době pouze konstatuje povinnost povinného uhradit náklady exekuce v konkrétní výši, zahrnující širší oblast jednotlivých položek, avšak bez jakékoliv zákonné dikce uvádět podrobný rozpis jednotlivých položek, jež by konkrétní výši ve výroku konstatovaných nákladů odůvodňovaly. Nutností a logickým vyvrcholením celého nedostatku se tak stalo řízení u Ústavního soudu České republiky, jež se povinností uvádět podrobný výčet položek nákladů exekuce zabýval.

3. NÁLEZ ÚSTAVNÍHO SOUDU II. ÚS 336/05⁵

V této věci se Ústavní soud zabýval ústavní stížností napadající usnesení obecného soudu, kterým nebylo vyhověno námitkám proti příkazu k úhradě nákladů exekuce, vydaného soudním exekutorem. Stěžovateli byla v blokovém řízení městskou policií uložena pokuta ve výši 300 Kč, kdy po jejím nezaplacení došlo k nařízení exekuce obecným soudem a pověření soudního exekutora. Ten vydal exekuční příkaz, kterým rozhodl o provedení exekuce prodejem movitých věcí. Současně vydal exekutor příkaz k úhradě nákladů exekuce, kdy náklady exekuce byly stanoveny ve výši 7 570 Kč, jež se skládaly z položky „odměna exekutora“ ve výši 3 000 Kč a „ostatní náklady exekuce bez nákladů oprávněného“ ve výši 4 570 Kč. Odůvodnění výše částky se omezilo na pouhé konstatování, že náklady vznikly ke dni vydání příkazu či nepochybně vzniknou. Je tedy zřejmé, že příkaz k úhradě nákladů exekuce zcela ignoroval jakékoliv odůvodnění výše nákladů exekuce, kdy se omezil na pouhé konstatování nákladů v souladu s ustanovením § 87 odst. 1 exekučního řádu.

Stěžovatel zcela správně využil svého zákonného práva dle § 88 odst. 3 exekučního řádu a podal proti příkazu k úhradě nákladů soudního exekutora námitku, jež odůvodnil faktem nedostatečné specifikace jednotlivých položek, jež se promítla ve výši nákladů uvedených v příkazu bez jakékoliv opory v odůvodnění tohoto rozhodnutí. Soudní exekutor námitce nevyhověl a proto ji postoupil obecnému soudu, společně se svým vyjádřením. Obecný soud ani soudní exekutor toto vyjádření stěžovateli nezaslali, soud navíc rozhodl bez nahlédnutí do spisu soudního exekutora. Soud

⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 31. 8. 2005, sp. zn. II. ÚS 336/05.

tak rozhodl, že náklady soudního exekutora jsou zcela v pořádku a jejich výše nepřesahuje běžné náklady exekutora v jiných případech.

Stěžovatel tak podal ústavní stížnost, v níž konstatuje, že jak rozhodnutí soudního exekutora, tak i obecného soudu, jsou poznamenána libovůlí, neboť částku ve výši 7 570 Kč nejsou s to dostatečně odůvodnit. Mimo jiné odkázal na náleží Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 737/02, jež uvádí, že „*třetí skupinou případů jsou v řízení o ústavních stížnostech případy svévolné aplikace normy jednoduchého práva ze strany obecného soudu, jíž schází smysluplné odůvodnění, resp. propojení s jakýmkoli ústavně chráněným účelem. Ilustrací jsou rozhodnutí Ústavního soudu, v nichž shledal porušení kogentní normy, resp. konstatoval, že právní závěr obecného soudu je v extrémním nesouladu s vykonávanými skutkovými a právními zjištěními, resp. z nich v žádné možné interpretaci odůvodnění soudního rozhodnutí nevyplývá.*“⁶

Ústavní soud vyslovil názor, že je povinností každého obecného soudu „*přesvědčivým způsobem se vypořádat se všemi námitkami (§ 157 odst. 2 občanského soudního řádu), a své rozhodnutí založit na spolehlivě zjištěném skutkovém základu (§ 153 odst. 1 občanského soudního řádu). V opačném případě je zcela zpochybněna ústavně vymezená role soudu (čl. 90 Ústavy České republiky, § 6 občanského soudního řádu), a dochází k porušení práva na spravedlivý proces (čl. 36 a n Listiny základních práv a svobod). Jako obiter dictum Ústavní soud podotýká, že obecné soudy mají povinnost při výkonu své pravomoci vykládat právo ústavně souladným způsobem. Tato povinnost je důležitá zejména tam, kde je právo na zákonné úrovni nejednoznačné, protirečící si, nebo přímo chybí. Neexistuje nic, co by obecné soudy této povinnosti zbavovalo, nebo ji jakkoliv relativizovalo.*“⁷

Je tedy nadmíru zřejmé, že není v žádném případě možné vydávat rozhodnutí, jež nemají oporu ve spolehlivě zjištěném skutkovém stavu, tedy také vydat příkaz k úhradě nákladů exekuce bez dostatečného odůvodnění jejich výše. V tomto smyslu tak lze konstatovat nejen porušení ústavně zakotvené zásady práva na spravedlivý proces, ale také porušení zásady práva povinného na svoji ochranu. „*Ústavní soud se v této souvislosti zcela ztotožňuje s názorem teorie, že již v samotném příkazu k úhradě nákladů exekuce musí být jednotlivé položky nákladů popsány a jejich názvy by měly pokud možno kopírovat položky uvedené demonstračním výčtem v § 13 odst. 1 vyhlášky č. 330/2001 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, o odměně a náhradě hotových výdajů správce*

podniku a o podmínkách pojištění odpovědnosti za škody způsobené exekutorem (dále jen 'exekuční tarif'). Vyúčtované hotové výdaje přitom nesmí obsahovat ty úkony, které jsou kryty odměnou (§ 1 odst. 3 exekučního tarifu). Veškeré hotové výdaje přitom musí být ve spise soudního exekutora doloženy fakturami a stvrzenkami či jinými doklady, a pokud to není možné úředními záznamy. Totéž platí pro vyúčtování cestovních výdajů (bez silniční daně, na jejíž náhradu neexistuje podle § 90 odst. 1 exekučního řádu nárok), a náhrady za ztrátu času.“⁸

Závěr Ústavního soudu se tak zcela jasným způsobem vyjadřuje k povinnosti soudního exekutora v každém případě uvádět v příkazu k úhradě nákladů exekuce podrobný rozpis položek, jež konkrétní výši nákladů exekuce odůvodňují. Bohužel, ani v dnešní době není výjimkou se setkat s příkazem k úhradě nákladů exekuce bez dostatečného odůvodnění výše nákladů.

4. OCHRANA POVINNÉHO

Exekuční řád obsahuje právní zakotvení možné ochrany povinného v exekučním řízení. Jedná se o ustanovení § 88 odst. 3, podle kterého může účastník řízení podat u exekutora proti příkazu námitky do tří dnů od doručení. Pokud exekutor v plném rozsahu námitkám nevyhoví, postoupí je bez zbytečného odkladu obecnému soudu, který o námitkách rozhodne do 15 dnů. Proti rozhodnutí soudu o námitkách již není přípustný další opravný prostředek.

K ustanovení § 88 odst. 3 je možné uvést, že lhůta k podání námítky proti příkazu k úhradě nákladů exekuce v délce tří dnů je naprosto nedostatečná, i přesto, že má charakter lhůty procesní⁹. Při uvažování krajního případu doručení příkazu povinnému v poslední pracovní den v týdnu nemá osoba povinného praktickou možnost se dostatečně bránit, neboť i ona, navíc v případech osob bez právnického vzdělání, samozřejmě může využít práva na zastoupení např. advokátem. S využitím jediného pracovního dne ve lhůtě k podání námítky je její vyhotovení velmi obtížné.

V případě, že bude o námitce rozhodovat také obecný soud, jež by dospěl ke stejnému závěru jako v uvedeném případě v odstavci 3., připadá v úvahu pouze cesta ústavní stížnosti, neboť proti rozhodnutí již není přípustný opravný prostředek, a to jak řádný, tak ani mimořádný.¹⁰ „*Ústavní soud však ve své dosavadní rozhodovací praxi dal opakovaně najevo, že mu nepřisluší posuzovat celkovou zákonnost či dokonce správnost rozhodnutí, a to včetně jeho odůvodnění. Je-*

⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 3. 7. 2003 sp. zn. III. ÚS 737/02.

⁷ Tamtéž.

⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 31. 8. 2005, sp. zn. II. ÚS 336/05.

⁹ Usnesení Okresního soudu ve Žďáru nad Sázavou ze dne 14. 8. 2002, sp. zn. 27 Nc 66/2002.

¹⁰ Kasíková, M. a kol. Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád): komentář. Praha: C.H.Beck, 2007, s. 305.

ho úkolem je zjistit, zda napadeným rozhodnutím došlo k zásahu do základních lidských práv a svobod“.¹¹

5. ZÁVĚR

Současnou právní úpravu dotýkající se příkazu k úhradě nákladů exekuce tak vidím jako velmi kusou, neboť se v žádném bodě nedotýká konkrétní povinnosti soudního exekutora dostatečně odůvodnit výši nákladů exekuce, jež sám uvádí ve výroku příkazu. Nic na tom nemění ani novela exekučního tarifu, jež do § 13 odst. 2 sice včlenila povinnost soudního exekutora hotové výdaje prokázat, nicméně bez specifikace konkrétního způsobu tohoto prokázání.

Exekuční řízení dle exekučního řádu a stejně tak i vykonávací řízení dle části šesté občanského soudního řádu je založeno na celé řadě zásad, jež je nutné vnímat a vhodně využívat při interpretaci i aplikaci jejich ustanovení. Mezi tyto zásady patří vedle zásady ochrany oprávněného a třetích osob také ochrana osoby povinného, jež musí být uznávána v každém okamžiku řízení, o to více pak v těch fázích, kdy dochází k rozhodování o zásahu do sféry vlastnictví osoby povinného. Nedochozelo-li by k akceptování těchto pravidel v exekučním řízení, navíc pak bez dostatečné ochrany ze strany obecných soudů, jednalo by se o vážné ohrožení práva na spravedlivý proces, jež je nejen právem zakotveným v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, nýbrž také v čl. 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod¹².

Dle mého názoru by tedy měl zákonodárce přistoupit k vhodné úpravě ustanovení § 88 odst. 2 exekučního řádu, tj. k povinností uvedeným ve výčtu doplnit povinnost uvádět mimo jiné také prokázání či odůvodnění výše nákladů, jež soudní exekutor uvádí

ve výroku příkazu k úhradě nákladů exekuce. Takto stanovená povinnost soudního exekutora může pomoci odstranit aplikační nedostatky současné právní úpravy. Stejně tak se přikláním i k eventuálnímu prodloužení lhůty k podání námitek proti příkazu k úhradě nákladů exekuce, neboť současný stav je z uvedených důvodů nedostatečný.

„Ústavní soud ve své judikatuře opakovaně a trvale připomíná spjatost principu předvídatelnosti důsledků právního předpisu s principy právního státu“.¹³
„Zásah do vlastnictví, chápaného jako základní právo, je pak možný jen na základě zákona (chápaného materiálně), který musí být dostatečně určitý tak, aby míra či rozsah zásahu byly kontrolovatelné.“¹⁴

6. ANOTACE

Príspevek s názvom Príkaz k úhrade nákladů exekuce ve vztahu k zásadě ochrany povinného se zabývá právní úpravou vydávání příkazu k úhradě nákladů exekuce, jež je vydáván soudním exekutorem. Současná právní úprava se však vyznačuje závažným nedostatkem dotýkajícím se tohoto rozhodnutí, neukládá soudnímu exekutorovi výslovnou povinnost v příkazu uvádět rozpis jednotlivých položek nákladů exekuce, na základě čeho se mnohé příkazy k úhradě nákladů exekuce vyznačují prvky libovůle. Možnosti ochrany pro osobu povinného jsou však omezené, a to jak přístupem k opravným prostředkům, tak i možnostmi domáhat se účinné nápravy u obecných soudů. Tento příspěvek se tedy rovněž zabývá relevantní judikaturou Ústavního soudu, jež se problematikou náležitostí příkazu k úhradě nákladů exekuce již několikrát zabývala.

¹¹ Nález Ústavního soudu ze dne 2. 11. 2004 sp. zn. IV ÚS 630/03.

¹² Sdělení č. 209/1992 Sb. MZV o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolů č. 3, 5 a 8.

¹³ Nález Ústavního soudu ze dne 1. 3. 2007 sp. zn. Pl. ÚS 8/06.

¹⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 2. 11. 2004 sp. zn. IV ÚS 630/03.